

# SZÉKELY-UDVARHELY

1848-AS FÜGGETLENSÉGI POLITIKAI SZÉKELY UJSÁG  
AZ „ELSŐ SZÉKELY HÁZI-IPARI ORSZÁGOS SZÖVETKEZET” ÉS TÖBB EGYESÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE

Megjelen hetenkint kétszer: csütörtökön és vasárnap.  
ELŐFIZETÉSI ÁRA: egész évre 10 K, félévre 5 K, negyedévre 2 K 50 fillér. Külföldre egész évre 12 K. Községek, községi előjárók, papok és gazdasági egyleti tagok egész évre 8 K, tanítók, községi és körjegyzők szintén egész évre 7 koronáért kapják. Helyközi telefon 15. sz. egy példány ára 10 fillér.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

BETEGHPÁL

LAPTULAJDONOS.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: Székelyudvarhely, Kossuth-utca 31. szám, hova a kéziratok, hirdetések és előfizetések küldendők. — Kéziratokat vissza nem adunk. Hivatalos hirdetések 100 szög minden szó 6 fillér, azon felül 4 fillér, magán hirdetések négyzet om. 8 fillér, többszöri közlésnél 6 fillér. Nyílt-tér sor a K. Díjak előre fizetendők. — M. kir. postatakarékönzártári osek- és kiírling 10,489. szám

## Október 6.

A dob pergett, vezényszó hallatszott fel, a szürke, vértelen őszi hajnalba s az osztrák uralom zsoldos bérencei halállal büntették a nemzetnek mindent feláldozó honfiakat, legszebb erényükért, a hazaszeretetért...

Az őszi langyos melegségű napsugára szomorúan tűzött a bitókra, melyet az aradi vár sáncában állított fel, a más erejével győztes ellenség. Glóriát fest a dicstelen halállal kimultak viaszszárga homloka körül s a Messiással egy halált halt nemzeti hősök ott, a nedves, mocskos sáncárokban nyerték el az örök halhatatlanság dicsőségét teljes predikátumát. Akasztó-fával, golyóval kivégezhették a tizenhárom dicső tábornok földi porhüvelyét, a gyilkos erőszak erőt vehetett földi gyengeségükön, de örök életüktől, a nemzet bálványozó szeretetétől, sem a pribékek, sem a hóhérok nem foszthatták meg azokat, kik mártyrhalálukkal gyémánt betükkel vésték nevüket a nemzet történetkönyvébe.

S ha az osztrák-had felujonghatott, láttára a szegyeteljes halállal kimult tábornokokkal, s ha Bécsben örömtüzeket gyújtáltak a tizenhárom aradi vértanu mártyrhalálakor, azért a magyar nemzet erejét, bizalmát egy szebb jövőben nem gyengíthették meg e fényes példák, sőt megerősítették azt. Minden erőszak ellentállást szül s ennél nagyobb kegyetlenséggel igyekeztek megtorolni nemzetünk szabadságvágyát s függetlenségének kivására irányuló törekvését, annál nagyobb erővel markolt a szívekbe a hősök gyönyörű példája, mindent, mindent feláldozni a haza érdekében,

Október hatodika! Gyászos emlékeztető nap hazánkra. De az emlékek, melyek ellentétben minden földi halandósággal, időben és térben nyernek, ennél messzebb kerülnek a cselekvés idejétől annál magasabba emelkednek az utódok szeméi előtt. Az aradi Golgotha csak most sugárzik teljes fényében. Most, mikor már hatvanegy esztendeje mullott annak, hogy a bitó ily véres, ily szörnyű orgiát csapott. Most tündöklök pompázatos fényben az ő dicsőségük, most látszik óriási nagyságuk, melylyel nemcsak a mostani törpe korból, de korszakuk jelenei közül is, mint hatalmas árbóc emelkednek ki.

Nem halt meg az, kit pribék kéz bitón fojtott meg, s nem mult ki az árnyékvilágból, kinek szíve dobbanását, ellenség ádáz golyója hallgattatta el.

Az örök halhatatlanság sugárkévéje világít be, emlékének a késői utódok emlékeztetőbe s annál ragyogóbb, mennél sivárabb, mennél homályosabb, mennél kietlenebb a jelen.

Az aradi gyásznapi nemzetünk legszomorúbb évfordulója. S ime idők folyamán, mint nemzeti gyásznapi alakult ki, melyet megünnepelni, megülni nemcsak a magyar társadalom, hanem a politikai s az egész hivatalos világ szent és elmulaszthatatlan kötelessége.

S míg lassan, lassan odafejldtek a dolgok, hogy minden hivatalos forum, az egész magyar nemzet egyetemes gyászünnep lett, addig a kegyeletlen érzés oda törekedett, hogy azt a területet, a melyen mártýrvérüket a föld beitta, magyar nemzet tulajdonává tegyék s hatalmas emlékek örökítsék meg. Ime ez a törekvés is valóra vált s most már az aradi Golgotha helye a nemzet tulajdona, oda imádkozni, leborulva kegyeletüknek áldozni, minden magyar ember kötelessége.

A mártýrok emlékezte erősíti a nemzeti érzületet. Épen ezért tartjuk meg emlékeztetőnkben azok emlékét, kik mosolylyal ajkukon, hön dobogó érzéssel szívükben mentek a bitó alá, mert tudták, hogy az az eszme, melyért sikra szállottak, győzedelmeskedni fog, bármiképen erőlködjék az ellenség annak meghiusítására.

Október hatodika! Te szent, te dicső nap, meleg hazafiai érzelmünkkel köszöntünk!

## A magyar tanítók.

Irta: Mailáth Gusztáv Károly gróf erdélyi püspök.

— A „Tanítók Évkönyvé”-ből. —

Monumentális épület előtt állunk. Csodáljuk szédítő méreteit, fenséges homlokzatát, hatalmas oszlopait, de vajj! hányan gondolunk azokra az alapkövekre is, melyeken az épület óriási sulya megpihen? A mélyebb lelakott építmény — mert nem látszik — a szemlélők figyelmét, méltánylását rendszerint elkerüli. Pedig kétségtelen, hogy rajta áll, szilárdságától függ a nagyszerű alkotásnak bámulatunkat fölkeltő, látható jele is.

A kultura hatalmas palotájának talpköveit is csak kevesen veszik észre s csak még kevesebben méltányolják a jelentős szerepet, melyet

ezek a talpkövek a műveltség merészszárnyalásu íveinek, magasbatörő oszlopainak megalapozásában s hordozásában betöltenek.

Hazánk kulturájának bizonyára ilyen elsősorú alapkövei: a magyar tanítók. A társadalmi élet legtöbb iránya, a nemzet általános értelmi és erkölcsi színvonala, magyar érzülete, lelke, nagyrésztben az ő vállalkon nyugszik, mint talapzat. De épen mert szerepük a talpkövek szerepe, nem csoda, ha soruk is ezekével azonos: feledés, nem méltánylás vagy épen lekicsinylés.

Alapvető munkásságukban palatáblás gyermekekkel foglalkoznak; oly korban nyulnak a lélekhez, melyben az még csak bontogatja szárnyait s élete inkább csak ösztönyszerű, mint tudatos jelenségek megnyilvánulása. Az ilyen kis elemiiskolás éretlen arra, hogy mesterének fáradozását meg tudja becsülni, szívében a hála még alig fakadó érzélem, hiszen gyengéd, nyíló lelkének épen ezen a kezdeten annyi és annyi benyomást kell magába fogadnia, hogy azok pusztamegőrzése is már az egész értelmi erőt lekötí. Mikor pedig felnő, s képzetesebb szívvvel, érettebb ésszel tán kamatostól is meg tudna fizetni gyermekkori tanítójának a multakért, háliját megbénítja a legáltalánosabb emberi gyengeség: a feledés.

Másfelől maguk a szülők igen gyakran majdnem semmi jelentőséget sem tulajdonítanak annak, amit gyermekeiknek az elemi iskola nyújt. Az alacsonyabb műveltségűek nehezebben is mérlegelhetik a tanító munkájának értékét, a magasabb intelligenciájukat viszont az elfogulatlan méltánylás helyett hány és hány esetben téveszti meg a tanító által nyújtott ismereteknek természetesen elemi jellege, a tanítói működésnek sokszor csak kis körben, egyszerű viszonyok közt történő kifejtése. Hányan vannak, kik az ismeretek körében is csak a nagyságban látják a jót, az érdemlegest, nem pedig a jóban a nagyot!

Am a talpkövek nem méltánylásától már csak egy a lépés azok lekicsinyléséhez s ez sem hiányzik a kultura Atlasainál: a tanítóknál. A közvélemény a tanítói kart tekintélyben, megbecsülésben általán a magasabb iskolák tanárainak helyezi alá. Természetes folyamánya ez annak az egyoldalú pedagógiai fölfogásnak, mely az emberfaragás művészetének föladatát kizárólag az elme kiképzésébe akarja helyezni. A felsőbb iskoláktól nyújtott ismeretek tartalmasabbak, mint az egyszerűbb, tehát úgy vélik: a tanár is több, mint a tanító. Ha majd a gyakorlat neveléstudományt izig-vérig áthatja az a magasabb elv, mely a részember helyett egészre törekszik

s mely a pusztá értelmi képzettség-nél jelentősebbnek, egyénre és társadalomra üdvösebbnek: az acélos akaratot, a csiszolt jellemet, a kinyílt egyéniséget tekintti, akkor majd a közvélemény is kénytelen lesz engedni a tanító tekintélyét, hivatását lekicsinylő álláspontját. Mert, miért ne tarthatna egyenlő tekintélyre, bccsülésre igényt a tanító a tanárral? Mindkettő az egész embert alakítja, nevelí s amennyivel többet követel az egyiktől az ifju nagyobb értelme, annyival többet a másiktól a kis gyermek öntudatlansága. S kérdés, melyikhez kell több ügyesség, nagyobb ügyesség, nagyobb rátermettség, alaposabb ismeretek.

Egyébként pedig a feledés, a gyakran lenéző nem méltánylás, saját hivatásunkat önmagunk előtt is lenézetté nem teheti, kötelességeink iránti lelkesülésünket nem csökkentheti. Csak a dicsvágyó s hivatásának magaslatára emelkedni nem tudó ember teheti függővé pályájához való ragaszkodását s munkásságának mértékét: külső elismeréstől. Aki Krisztus szellemében él, az hivatásának értékét s kötelességeit az Ő elvei szerint fogja föl s az elismerésben is a Jézus elismerésére pályázik. Pedig, ha valakinek, a jó tanítónak Krisztus szelleme szerint kell hivatását fölfognia, hiszen Jézus volt a világ legnagyobb Tanítója s Nevelője. Vagy volt-e szív, mely jobban szeretett, volt-e szív, mely a tanítói erényekre: szelidségre, türelemre, odaadó részvétre tökéletesebb példát nyújtott, mint az Övé? Volt-e még egy az emberiség legnagyobb pedagógusai között, ki az oktatásra nemesebb anyagot szolgáltatott, mint Jézus tanai, s ki a tanítói hivatás önzetlenségének magasztos elvét szebben megvalósította volna, mint a tanító Jézus a a gyermekek között? Szeretet, szelidség, türelem és önzetlenség a főerények, melyek a tanító munkálkodásának eredményességét megalapozzák. Krisztus tanai az anyag, mely a nevelő s tanító hivatását érdemszerzővé s eredményeiben az egyesre s az emberiségre a legüdvösebbé teszi. De mert a „nemo dat, quod non habet” igazsága a tanító hivatásában tán mindennél inkább érvényesül, a legfontosabbat abban ajánlhatom katolikus magyar tanítóinknak, hogy mindenekelőtt saját szívükben éljen a Jézus szelleme s ezt a szelemet beléjük oltsa: a hitet, szeretettel, öntudatos kitarással gyakorolt szent áldozás...

— **Városok gyűlése.** A rendezett tanácsu városok polgármestereinek országos egyesülete október 19-én, vasárnap Szombathelyen évi rendes közgyűlést tart. A közgyűlés főteendője a rendezett tanácsu városok tisztviselőinek fizetésrendezése.

## A kolera.

— Az egyéni védekezésről. —  
Írta: dr Preisz Hugó, egyetemi tanár.

A sok gáncs után, a mellyel a lapok az egészségügyi hatóságokat — nem kutatom, joggal vagy jgtalanul — illették, talán nem lesz haszon nélkül való, ha a közönség az egyéni védekezés módjairól és lehetőségéről is tudomást vesz. Mert a legicóalisabb állapot az lenne, ha a társadalom minden egyes tagja megtérne mindent, a mi a kolera elkerülésére szükséges, s ez által a hatósági intézkedések tulajdonképpen fölöslegessé is válnának. Eredményes egyéni védekezés azonban csak akkor lehetséges, ha tudjuk, hogy a betegség csirái mi módon terjednek, mi úton jutnak belénk és hogy mi módon lehet elkerülni, vagy ártalmatlanná tenni.

Nemileg igazá volt az ismert tudósnak, Mecsnikovnak, a mikor nem bizonyos, tudományos meggyőződés szülte méltatlankodás nélkül azon való csodálkozását fejezte ki, hogy miképpen lehet manap még félni a kolerától, mikor ez a betegség és az ellene való védekezés módjai ugyiszólván a teljes befejezésig ki vannak dolgozva és ismeretesek előttünk. Igaza van Mecsnikovnak, de csakis a társadalom intelligens rétegeire nézve, a kik tudomást vesznek a kolera csiráinak terjedési módjáról és ehhez képest védekeznek; de nincs igaza a szélesebb néprétegekre nézve, a melyek új igazságokat nehezen és hitetlenül fogadnak és régi megrögzött szokásoktól csak nehezen téríthetők el, még akkor is, ha ezek a legszembeötlőbb egészségügyi érdekeikbe ütköznek. Mert csak az a meggyőződés, vagy legalább hit, hogy bizonyos védekezési eljárás, bizonyos életmód valóban képes védelmet nyújtani a kolera által való megbetegedés ellen, csak az indíthatja az embereket a védekezési rendszabályok igazán következetes megtartására. Ha majd valamikor a flataiság nem az iskolának, hanem inkább az élet számára fog tanulni és ha majd a természettudományok tanítása nagyobb teret fog hódítani magának, akkor a fertőző betegségek ellen való egyéni védekezés is szélesebb körökre fog elterjedni.

A kolera ellen való védekezés nézőpontjából az újabb kornak egyik eléggé alig megbecsülhető vívmánya annak biztos felismerése, hogy a kolera csirái nem röpködnek a levegőben és hogy nem a behelt levegővel veszi magába az ember. Ezt a tényt azonban sok művelt laikus sem tudja meg. Igaz, hogy még alig harminc éves orvosi könyvekben is azt olvashatják, hogy a kolera mérge a talajból a levegőbe száll s innen léleki be az ember.

Hogy a koleraméreg nem illékony voltának felismerése mennyire fontos, bővebb magyarázatra nem szorúl. Mert ha a láthatatlan kicsinységű kolera csirák a levegőben lebegnének és ennek áramlásával és a szél által hajtva mindentüvé elszállanak, akkor védekezésről szó sem lehetne, mint-hogy levegő nélkül nem élhetünk és minthogy nem tudnók, hol tiszta a levegő és hol nem.

Ha a koleraméreg a betegből vagy váladékából a levegőbe szállni és ezen keresztül egészséges egyéneket

fertőzni képes lenne, akkor el sem volna képzelhető, hogy koleras beteget környezete, orvosai, ápolói egészségesek maradjanak. A levegőtől tehát nincs mit félnünk, még a koleras beteg közvetlen szomszédságában sem, mert a kolera csirák a levegőbe nem szállnak föl.

A koleraméreg a koleras beteg tápcsatornájában óriási mértékben elszaporodik és a betegből kiürített anyagokkal nagy mennyiségben a külső világba jut. Minden kéz, tárgy vagy anyag, a melyhez ilyen fertőzött anyagnak a nyoma is tapad, a kolera csiráit hordja magán és ha e csirák egészséges ember szájába, gyömrába jutnak, megkaphatja a kolera. Ennek tudása az egyéni védekezés alapja.

Hogy az olvasónak kellő fogalma legyen arról, hogy a koleras anyag miként széledhet el a beteg körül, segítségére jövök a következő példával. Tegyük föl, hogy a betegből származó és kolera csirákkal telt anyag valamely intenzív festőanyag volna, például fukszin vagy karmínvörös pora, a melynek csekély nyoma is puszta szemmel könnyen látható. Ugyebár, így könnyen elképzelhető, hogy a koleras váladékától a beteg környéke csak hamar megpirosodna és pedig a beteg körül követett tisztaság mértéke szerint; a beteg ruhája, ágyneműje, a padló, ugyszintén az ápoló keze, ruhája stb. Már pedig csak kísérelje meg valaki fukszinporral csak kevéssé is bekenet ujjakkal manipulálni és azt fogja tapasztalni, hogy csakhamar minden piros, a mihez csak hozzányúlt. Ha szakácsnőnek volt piros a keze, piros foltok tapadnak a tőle érintett eszközökre, ételekre, ha péké vagy cukrászé, akkor a süteményekre, ha gyümölcsös kofáé, akkor a gyümölcsre és így tovább. A ki ilyen festékes élelmicikket eszik, a ki ilyen tárgytól, anyagtól pirossá lett kézzel élelmiszert magába vész, az a piros festéknek részecskéit is magába szedi.

Egészen így, csak-hogy szemmel nem követhető módon terjed a koleras anyaggal a kolera mérge is. A különbség csak az, hogy az ekképpen elszéledt kolera csiráknak sorsa nagyon változó lehet. A kiszáradásnak kitett csirák csakhamar, esetleg már kevés óra alatt elhalnak; de a nedves, nyirkos helyre jutottak sokáig, hetekig is élve maradhatnak, sőt bizonyos körülmények között, el is szaporodhatnak, így például vízben, tápszerekben, gyümölcsnek cukros nedvvel bevont felületén, nedves fehér- és ruhaneműeken stb.

A gyümölcs kolera idején régóta gyanuba vett élelmi és élvezeti cikk; de a laikus közönség szemében még mindig mint olyan szerepel, amely kolerajárvány idején a kolera ön-maga is előállítani képes. Pedig a gyümölcs csakis mint a kolera csirák vivője és közvetítője játszik ilyenkor fontos szerepet. Az az út, a melyet a gyümölcs megtesz, a míg a termőfáról a fogyasztóhoz eljut, nemkülönbben az érett gyümölcsnek sokszor a cukros nedvétől tapadós felülete, nagyon is alkalmas arra, hogy a gyümölcs mint elsőrendű terjesztő szerepeljen a kolerajárvány idején. A fáról való leszedés, a gazda udvarára, majd a piacra való szállítás közben, végül a piacon a

gyümölcs bőven ki van téve a kezek által való fogdosásnak, szennyezett tárgyakkal való érintkezésnek, szennyezett talajra való kiborulásnak. Innen a gyümölcsnek jogosulatlan rossz hirt a koleras időben. A nem fertőzött gyümölcs, nevezetesen az, a mit fájáról tiszta kézzel szedünk, kolera idején is épp oly kevéssé veszedelmes, mint máskor. A nagyközönség abban a hiszemben él, hogy a fertőzött gyümölcsöt mosással ártalmatlanná lehet tenni. Nem tagadható, hogy ez oly gyümölcsfajoknál, a melyek sima felületűek (például alma, körte, szilva) és a melyeket mosás után ruhával alaposan le lehet dörzsölni, sikerülhet is; de máskor ez teljesen lehetetlen. Ismeretes, hogy az őszi barack bársonyos felületéről mennyire nehéz egy foltot letisztítani. A szóiasos megfüröztetése a szőlőnek pedig ártalmas csirák eltávolítására ugyancsak illuzórius.

A koleraának gyakori terjesztője a víz is, mert a belé jutott koleras anyag abban elszéled, a folyóvizek pedig ezt magukkol sodorván, nagyobb távolságokra is elhordják. A kolera csirái vizekben ugyanis napokig, hetekig élve maradhatnak, s ily víznek ivása, vagy ily víztől nedves élelmicikkek élvezete kolera okozhat. Az eddig megállapított koleraesetek kivétel nélkül a Duna mentére szorítkoznak és alig szenved kétséget, hogy a betegek egy része nyers Dunavíz által fertőződött meg.

En forralt vizet iszom, de azt nem a mostani kolerától való félelmenben és nem azért teszem, mintha a fővárosi vizet fertőzöttnek vélném; az nálam óvatosságból, talán mondhatná valaki, túlzott óvatosságból eredő szokás.

Ha a kolera mérgeének elterjedéséről mondottakat tudjuk, akkor az egyéni védekezés a lehető legegyszerűbbé fog alakulni. Ha valamely helységben kolera van, akkor mindent, amit házunkon kívül megerintünk (pénc, közlekedő eszközök, kilincsek stb) és minden anyagot, a mit házunkba hozunk, gyanusnak kell tartanunk. A védekezés arany-szabályai egészen röviden ekként fejezhetők ki.

A kezünket étkezés előtt alaposan mossuk meg és minden kívülről beszerzett olyan tárgyat vagy élelmi cikket, a melyről nincs kizárva, hogy koleras anyaggal közvetve, vagy közvetlenül érintkezett, tegyük ártalmatlanná.

A kolera gyanus tárgyakat, anyagokat aránylag könnyen, különös munka és költség nélkül lehet ártalmatlanná tenni, mert a kolera csirái nagyon kevéssé ellenállóak. Nemcsak sütés-főzés pusztítja őket el azonnal, hanem csekélyebb hőfokon is hamarosan elhalnak. 80 C. fokon például már néhány perc alatt elpusztulnak. Az égő tűzhely tűtőjébe helyezett kenyér, sütemény, vagy egyéb tárgyak felületén tapadó kolera csirák 5—15 perc alatt ártalmatlanná vannak téve.

Egyébként is a kolera baktériuma kevéssé szívós apró lény, amennyiben például ecetben vagy erősen ecetes vízben csakhamar elhal, ugyszintén borban is. De azért ne gondoljuk, hogy a bőséges borivás megóvhat a kolerától, sőt ellenkezőleg,

Mert a mértéktelen borivás, valamint egyáltalában a gyomor rendszer működésének megzavarása étrendi hibák folytán a kolera iránt fokozza a hajlamosságát. Tudjuk is ennek okát. Az egészséges gyomor nedve ugyanis erősen öli a kolera csirát, a romlott gyomoré ellenben sokkal kevesebbé.

A kinek tehát gondja van arra, hogy csak főtt vagy sült élelmiszerekkel éljen, a ki a piacon vett gyümölcsöt is csak párolt állapotban veszi magába és egyéb tápszerekhez (például kenyérhez, süteményhez) tapadó kolera csirákat melegítéssel elpusztítja, az kolera ellen megvédheti a házat.

Ez a védekező eljárás attól az órától fogva megokolt, amikor alapos a feltevés, hogy a közforgalom szereplő anyagok vagy tárgyak koleras mérgeggel be lehetnek szennyezve.

A mennyire egyszerű, annyira biztos az az egyéni védekezés, csak következetesnek kell lennünk kivételben.

Mennyire más ez a védekezés, mint a régi, — talán még nem is egészen kihalt — eljárás, a midőn a csatornába zöld galicoldatot öntöttek, hogy a kolera onnan ki ne szálljon, aztán nyugodtan élvezték a fertőzött ételeket és italokat.

A társadalom intelligenciájának feladata, hogy a népet a kolera terjedésének útjaira és módjaira kioktassa és így a tudatos egyéni védekezés szükségességét vele belátassa. Igaz, hogy ez nem könnyű feladat, mert a nép a védelmet a hatóságoktól várja és azt képzei, hogy teljesen meg is védhetik. Pedig a kolera olyan ellenség, a mely ellen nemcsak a hadvezetőségnek, de minden egyesnek is a saját érdekében küzdenie kell.

„Jó Egészség.”

— Az ország terhei folyton szaporodnak. Szaporítja a Héderváry-kormány. A nép nyakára jönnek az új adók. Felemelték a só árát; megtartják a husfogyasztási adót; most felemelik a petróleum árát és behozzák a gyufamonopóliumot. Mind olyan cikkek, amelyek a legközvetlenebb életszükségleti tárgyakat képezik. Azért, hogy teljesíthessék, amiért ide küldettek: a megszámlálhatatlan milliók kifizetését az osztrák és német katonai hatalom céljaira. Nagyon lenézik ezt az országot, hogy az mindvégig eltűri, hogy jogaitól megfoszszak, fejlődésében megakaszszak, végül pedig a legsúlyosabb terhek viselésénél egyszerűen járomba hajtssa a fejét...

## Az iskolák a gyermekszanatóriumért.

A „Gyermekszanatórium Egyesület” fensége Hohenber Zsófia hercegnő legmagasabb védnöksége és gróf Zichy János vallás- és közoktatásügyi miniszter kormányzata alatt arra törekszik, hogy segítséget nyújtson ama szenvedő, szegény beteg kisdedeknek, akik most évről-évre ezer és ezer számra elpusztulnak a szükséges ápolás hiányában.

Nincs a világon irgalmasság szebb és meghatóbb, mint a mely a szegény beteg gyermekek ágya fölé hajlik! Ezen magasztos feladat érde-

kében fordul most segítségért a nemzet mindig hű és önzetlen munkásaihoz, a nemzet nevelőjéhez a gyermekszanatórium kormányzósága.

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium engedélye alapján most gyűlés folyik a tanuló ifjúság körében, hogy a szegény gyermekek szanatóriuma mielőbb megépíthető legyen.

Ezúton is azzal a kérelemmel fordul a Gyermekszanatórium kormányzó tanácsa városunk közönségéhez és főleg a tanulóifjúsághoz, hogy néhány fillérrel a gyermekszanatóriumok létesítéséhez hozzájáruljanak. A gyűjtött összeg feltüntetésére szolgáló leveket a tanintézetek tanárai és tanítóitól lehet átvenni és ugyancsak az iskolákhoz kell a begyűjtött összeget átszolgáltatni. Minden fillér, melylyel a Gyermekszanatóriumot szolgálja, örömet és áldást fog fakasztani. Felhívjuk városunk tanulóifjúságát, hogy a legmelegebb érdeklődéssel támogassák a Gyermekszanatórium vezetőjének törekvését, hogy városunk gyermekszanatóriumi gyűjtése minél jelentékenyebb legyen.

## HIREK.

— **Dr Kenessey Béla**, erdélyi református püspök kézdijárási körutja a múlt héten valóságos diadalut volt. Vasárnap Kézdivásárhelyet látogatta meg, ahol templomozás volt. Hétfőn a püspök és kísérete Bereczkben tett látogatást. Kedden Feltorján és Karatán tartotta meg a hivatalos vizsgálatot, szerdán Kézdimartonfalvát látogatta meg. Ezzel befejezte a kézdí református egyházmegyében hivatalos körutját és csütörtökön Étfalvazoltánban volt egy vitás egyházi ügyben. A püspök pénteken utazott vissza kíséretével székhelyére Kolozsvárra.

— **Belépés a függetlenségi pártba.** Incze Domokos róm. kath. plébános a kit pártönkivüli programmal Nagy György dr.-al szemben a csikszentmártoni kerületben képviselővé választottak, a pártönkivüli 48-asok közzé lépett be. Incze Domokos lépése meglepetés a munkapártiak részére, mert Inczét maguk közzé sorozták.

— **Egy székely író kitüntetése.** A Kolozsvárt székelő Erdélyi Irodalmi Társaság múlt héten tartott ülésében Kelemen Lajosné szül. Zathureczky Berta ur asszonyt, a nagy nevű székely írónőt rendes tagjának választotta. Az új tagot Gyalui Farkas és Felszeghy Dezső hirneves íróink táviratilag üdvöztölték. Jólesik látnunk Kelemen Lajosné kitüntetését annál is inkább, mert az írói munkálkodást elismerés ritkán kíséri, de annál gyakrabban a kicsinyes guny. E kitüntetés pedig ezen alkalmából a legérdemesebbét érte. Gratulálunk!

— **Szövetkezeti hír.** Az Első Székely Házi Ipari Országos Szövetkezet iránt országszerte, de különösen Szilágyvármegyében nagy az érdeklődés. Suba István érminszenti áll. isk. igazgató-tanító személyesen megtekintette a központi vezetést. Az eddig elért eredmény felett elismerését nyilvánította s azon elhatározással utazott haza, hogy az eszmének még buzgóbb apostola lesz. Igéretet tett a tanfolyám beállítására körül kifejtendő legnagyobb tevékenységre.

— **Székelyudvarhely tankötelesei.** A város 6—11, illetve 12—14 éves tanköteles növendékek összeírása befejezést nyervén megállapíthatjuk, hogy beiratkozott 6—11 éves fiu 562, leány 412, összesen 974 mindennapi tanköteles és 12—14 éves fiu 221, leány 84, együtt 305, iparostanonc pedig 215. Nem iratkozott be még ez ideig 6—11 éves fiu: 67, leány 72, összesen 139, 12—14 éves fiu 44, leány 154, összesen 198, iparostanonc pedig 70, vagyis a be nem iratkozottak összes száma a mai napon még 407. Jelentékeny nagy szám, mely hisszük, hogy a tankötelezettség végrehajtásából megbízott városi hatóság erélyes eljárása folytán minél előbb elapad.

— **A vallás nem olyan**, mint az ünnepi öltözet, hanem olyan, mint a jobbkező, a mely mindig munkában van (U. K.)

— **Brassai bácsi.** Abból az alkalmából, hogy a kolozsvári temetőben Brassai Sámuel emlékét most leleplezték nem lesz érdektelen, hogy egy pár adomát felfrissítsünk az öreg ur életéből. Brassai bácsi sok oldalú nagy tudású professzora volt a kolozsvári egyetemnek. Hogy milyen képzettségű volt ifju korában, legjobban bizonyítja a kolozsvári unitárius gimnázium egyik professzorának ama megjegyzése a ki előtt vizsgázott: Domine, domine nem jó ifju embernek ilyen sokat tudni. A természetet nagyon kedvelte, de ott is, állandóan megfigyelt, tanult. Egyszer egy barátja társaságában a Szt.-Anna tavát látogatta meg. Sikerült a tó partján egy békát fognia. Rögtön elővette arany óráját, hogy a béka érverését megszámlálja. Mikor ezzel elkészült, az órát bedobta a tóba s a békát elhelyezte a mellény zsebében. Rendkívül sokat utazott, de az utiköltséggel rendszeren zavarba jött, a hazatérésnél nehézségei voltak. Ettől fogva az utazásra szánt pénzt két részre osztotta. Egyik részt a jobb, a másik részt a bal nadrág zsebébe helyezte el — már most addig ment a távol nyugatra vagy keletre, míg a jobb zsebében tartott a pénz, mihelyt kifogyott, rögtön vissza fordult s a bal zsebkészlete rendszeren haza segítette.

— **A régi százások beváltási ideje.** Az Osztrák-Magyar Bank a régi százások-bankjegyek utolsó beváltási határidejéről a következőket teszi közzé: Az Osztrák-Magyar Banknak 1880. évi május hó 1-éről keltezett o. é. száz forintos bankjegyei, melyek az 1902. évi október hó 6-áról kelt hirdetmény szerint behivattak és melyeket a fő- és fiókintézetek jelenleg beváltásra még elfogadnak, 1910. évi október 31-ike után többé nem váltatnak be. Ehhez képest a banknak azon kötelezettsége, hogy a featemlített bankjegyeket beváltsa, e határnap lejártával teljesen megszűnik.

— **Hat éven túl szolgáló altisztek közszolgálati ügye.** A honvédelmi miniszternek a hat éven túl szolgáló altisztek részére a szolgálai és altiszti közszolgálatban való alkalmazása tárgyában kelt ismeretes leirata folytán Veszprém vármegye közönsége kimondotta, hogy a miniszter kívánságát méltányosnak és igazságosnak találja. A leiratban kifejtett s a vármegye közönsége által is felelte fontosnak elismert véderő fejlesztés ér-

dekében sokkal inkább célravezetőnek tartja, ha az ilyen tovább szolgáló érdemes altisztek javára a katonai igazgatás részéről a közszolgálatban levő szolgálai és altiszti állások dotálásával egyező javadalom biztosíthatnák, mert ezen esetben az altisztek megélhetésüket a hivatásos katonai szolgálat körében megtalálván, pályájukon továbbra is szívesen megmaradnak.

— **Gyorsvonatoknak feltételes megállítása Melesicz állomáson.** A Budapest—Galánta—Zsolnai vonalon közlekedő, Budapest nyugoti p. udvarra d. e. 9 óra 40 perckor érkező, valamint a Budapest nyugoti p. udvarról este 6 óra 50 perckor induló gyorsvonatok f. évi október hó 1-től kezdve Melesicz állomáson utasoknak fel és leszállása céljából feltételesen meg fognak állíttatni. Az előbbi gyorsvonat Melesicz állomást reggel 5 óra 40 perckor, az utóbbi pedig éjjel 10 óra 41 perckor érinti.

## IRODALOM.

*Tanítók Évkönyve az 1910—11. tanévre.* Szerkesztette Wolmuth Ernő. Kiadja a Szent-István Társulat.

Harmadikban jelenik meg a Szent-István Társulat által kiadott Tanítók Évkönyve. E harmadik kötetnek is ugyanaz a célja, ugyanaz a szelleme, ami az első kettőé volt s hogy azoknak célját és szellemét megértette, megszerette és méltányolja a magyar tanítóság, azt azon kötetek gyors szétkapkodása bizonyítja. Ez a harmadik kötet is minden közleményével a keresztény szellemű nevelésügyet szolgálja. Ostorozza a keresztény paedagógia külső és belső ellenségeit; egyformán óv a vallástalan eszjárás túlzásaitól és az elfogult maradi mozdulatlanság csökönységétől. Megszólaltatja a magyar katolikus nevelésügy vezetőit. Gróf Mailáth Gusztáv erdélyi püspök, Gieswein Sándor, Kamócsy István, Jehlicska Ferenc, Báthory Nándorné s a szakkérdések érdemes taglálóinak egész sora olyan cikkekkal szerepelnek e kis kötetben, hogy általuk ez a magyar paedagógiai irodalom ez évi termelésének legértékesebb alkotásai közé jut. Igen becses a világhírű Foerster: „Jugendlehre“ című munkájának Ahrend Endre piarista tanár által készített fordítása, ez a kis fordítás maga megérdemi az Évkönyvnek megszerzését. A megszerzés pedig annál könnyebben megy, mert a Szent-István Társulat páratlan bőkezűségéből minden tanító ingyen kapja s ára csak 1 K.

Magyar királyi államvasutak.

Igazgatóság.

282906—910. sz. F. II.

## Téli menetrend.

A magyar királyi államvasutak vonalain és az általuk kezelt magánvasutakon folyó évi október hó 1-től a téli menetrend lép életbe, mely a jelenleg érvényben levő nyári menetrenddel szemben a következő lényegesebb változásokat tartalmazza:

*A budapest—predeáli vonalon.*

A Budapest nyugoti pályaudvarról este 9 óra 35 perckor induló gyorsvonat Magyarnádas állomáson feltételesen, a Budapest nyugoti pályau-

dyarról d. u. 2 órakor Kolozsvárra induló és a Kolozsvárról este 9 óra 55 perckor Budapest nyugoti pályaudvarra érkező gyorsvonat Kissebes állomáson, a Kolozsvárról d. u. 1 óra 50 perckor Budapest nyugoti pályaudvarra érkező gyorsvonat Magyarnádas és Kissebes állomásokon, a Budapest nyugoti pályaudvarról d. u. 2 órakor induló kolozsvári gyorsvonat Biharpüspöki állomáson, az összes személyszállító vonatok — a gyorsvonatok kivételével, Harasztos és Szederjes kiterőkön, a Csucsaról reggel 3 óra 57 perckor Nagyváradra induló személyszállító vonat Zichy-barlang megállóhelyen és végül a Kolozsvárról d. u. 1 óra 20 perckor Nagyváradra induló személyszállító vonat Élesd megálló 18. sz. óránál rendszeren megfognak állani.

*A székelykocsárd—brassói vonalon.*

A Brassórol jelenleg reggel 5 óra 40 perckor Mádéfalvára induló személyvonat forgalma a mádéfalva—székelykocsárdi vonalra is kiterjesztetik és Mádéfalváról d. e. 10 óra 20 perckor fog indulni, Székelykocsárdra pedig este 7 óra 17 perckor érkezni. A Brassórol jelenleg d. e. 8 óra 3 perckor Székelykocsárdra induló személyvonat megszüntetik. A Csikszeredáról jelenleg d. u. 4 óra 20 perckor Székelykocsárdra induló személyvonat Brassórol kiindulólág és pedig d. e. 10 óra 55 perckor és Csikszeredáról d. u. 3 óra 8 perckor fog indulni. A Székelykocsárdról jelenleg d. u. 4 óra 38 perckor Gyergyószentmiklósról és az este 8 óra 0 perckor Marosvásárhelyre, továbbá a Csikszeredáról jelenleg reggel 5 óra 45 perckor Székelykocsárdra, végül a Brassórol jelenleg este 6 óra 17 perckor Mádéfalvára induló személyvonatok korábban fognak indulni.

*A mádéfalva—gyimesi vonalon.*

A Mádéfalváról jelenleg este 7 óra 9 perckor Gyimesre induló személyszállító vonat helyett új vonat helyeztetik forgalomba, mely Mádéfalváról reggel 6 óra 10 perckor indul és Gyimesre d. e. 10 óra 12 perckor érkezik.

*A sepsiszentgyörgy—bereczki vonalon.*

A Bereczkről jelenleg reggel 6 órakor Sepsiszentgyörgyre induló személyvonat helyett d. e. 8 óra 20 perckor új vonat fog indulni, mely Sepsiszentgyörgyre d. e. 11 óra 50 perckor érkezik, míg a Bereczkről jelenleg d. u. 12 óra 18 perckor Sepsiszentgyörgyre induló vonat korábban és pedig 11 óra 40 perckor fog indulni. A Sepsiszentgyörgyről d. e. 10 óra 11 perckor induló személyvonat helyett d. u. 12 óra 49 perckor új vonat fog indulni, mely Bereczkre d. u. 4 óra 16 perckor fog érkezni.

*A küküllőszög—parajdi vonalon.*

A Küküllőszögről jelenleg d. e. 10 óra 21 perckor Dicsőszentmártonba induló és onnét d. u. 12 óra 23 perckor Küküllőszögre visszainduló személyvonat menetrendje alábbiak szerint változik. Küküllőszögről indul d. e. 9 óra 40 perckor, Dicsőszentmártonba érkezik d. e. 11 óra 2 perckor, az ellenirányban Dicsőszentmártonból indul d. e. 11 óra 17 perckor és küküllőszögre érkezik d. u. 12 óra 38 perckor, hol Budapest felé közvetlen csatlakozást nyer

**Az igazgatóság.**

(Utánnomást nem díjazunk.)

eredeti francia angol, és amerikai toalettmódel közöl a BUDAPESTI BAZÁR egy évfolyamában. Előfizetési ára: **negyedévre 2 korona.** Ingyen mutatványszámot küld a „BUDAPESTI BAZÁR“ kiadóhatala Budapest, VIII. Baross-u. 22. (Budapesti Bazar-ház.)

### Zempléni Árpád

író, a Petőfi Társaság tagjának a következő művei kaphatók:  
**Uj versek (1893—1897).** Negyedik kiadás. Budapest, 1898. Franke Pál bizománya. Terjedelme 8 iv; ára 1 K.  
**Válogatott versei. (1884—1892 1897.)** Budapest, Franke Pál bizománya. Terjedelme 18 iv; ára füzve 2 K, diszkötésben 5 K.

**Kis emberek.** Elbeszélések. Valter Ernő kiadása. Budapest. 1899. Terjedelme 10 iv; ára 1 K.

**Didó.** Verses lírai regény. Tóth István négy szoborképével. Második kiadás. Budapest, 1901. Terjedelme 12 és fél iv; ára füzve 2 K, magyar stíli diszkötésben 3 K.

**Washington,** Pályadíjnyertes óda, 1906.

**Bosszú.** Osztályk hísi ének. A Kisfaludy-Társaság 1907. évi Bulovszky díjával jutalmazott kisebb elbeszélő költemény. Második kiadás; ára 1 K.

**Istár és Gilgamesz.** Babiloni rege. Budapest, 1910; ára 1 K.

**Turáni Dalok. (1900—1910.)** Mondai és történelmi hősének. Budapest, 1910. Terjedelme 16 iv; ára füzve 5 K, stilszerű diszkötésben 8 K.

Mindezek együttesen és külön-külön is megrendelhetők a szerzőnél (Budapest, IV. Bástya-u. 11. sz. alatt) a pénz előleges beküldésével vagy utánvét mellett.

### Eladó ház.

Realiskolával szemben Eötvös-utca 15 számú ház, mi 2 szoba, konyha, 1 boithelyiségből és pincehelyiségből áll. Értekezhetni **Dézsy Baláznál,** Battyáni-tér 5/a házszám alatt.

### ÉLET KÖNYVE

állandó házi orvos. Ingyenes gyógy-mód: tifusz, kolera, toroklob, rühl vérhas, mindenféle himlő és vörheny orbanc, bujakór, szamarhurut, agy-tüdő-, szív-, gyomor-, méh- és bél-gyulladás, vese-, máj-, lép-, hólyag-, bajok, skrofula, köszvény, csúsz, nyavalyatörés, aranyér, gutaütés, nehéz sebesülések, vérszegénység, vízkór-ság, szárazbetegség (tuberkulózis-torok- vagy mandolagyulladás, gyo-morkatarus, őrtülés stb. ellen. Irta: **DERZSI JÓZSEF.** Az E. M. K. E — tekintélyes orvosok ajánlatára — népkönyvtárai részére 100 példányt elfogadott. Ára 3 korona. Kapható: **Betegh Pál** könyvkiadónál Székelyudvarhelyt és valamennyi könyv-kereskedésben.

### B O R!

**Fernengel Gyula** székely-udvarhelyi bornagykereskedőnél

a legjobb minőségben, nagy választékban és legelőnyösebb árak mellett nagyban és kicsinyben kapható.

**Építési tervek** és költségvetést jutányos áron elfogad **Tóth József** Bethlen-utca 41. sz.

**Névjegyek**  
**Meghívók,**  
**Eljegyzési**  
**és Esküvői**  
 valamint **gyász-jelent sek**  
 ugyszintén mindenféle **könyvnyomdai és könyvkötői munkálatok** izléses kivitelben, gyorsan és pontosan készülnek  
**Betegh Pál**  
 villamos územre berendezett könyvnyomtató és könyvkötő-intézetében Székelyudvarhelyt, Kossuth-utca 31. sz. alatt.  
 Vidéki megrendeléseket azonnal elintézi.

**Hirdetések** felvétetnek a Székely-Udvarhely-kiadóhivatalában

### Figyelmeztetés!

A Schicht szarvasszappant

valódi csakis a

Schicht

névvel és a „szarvas” védjegyvel!



### Czell Frigyes és Fiai

bortermelők és bornagy kereskedők **Medgyes.**

Legjobb beszerzési forrás természetadta valódi erdélyi hegyi borokban. Hordókban és palackokban. Kitünő sajáttermés és vörös borok.

### Nyomdász-

tanulónak 2—4 gimnáziumot, reál- vagy polgári iskolát végzett fiatalokat felvesz **Betegh Pál** könyvnyomtató-intézetébe Székelyudvarhelyt — havi fizetéssel.

### SZÉKELY-UDVARHELY

tiszta 48-as függetlenségi lap, Udvarhely megye legelterjedtebb közlönye. Megjelenik hetenkint 2-szer. Előfizetési ára félévre 5 K. Elterjedtségénél fogva hirdetésekre a legalkalmasabb.

### Emke Adria Rákóczy Szt-István Szepesi len

legjobb magyar gyártmányú diszleveledpapirok. Ezekon kívül közönséges és finom, színes és virágos leveledpapirok és borítékok, levél-kártyák, gyász-**Képes levelezőlapok** 20-féle helybeli felvétel levélpapírosok stb. Nagy választék tájképes virágos, genre, művész- és alkalmi kártyákból és üdvözlő jegyekből

Allandóan kaphatók mindenféle

**kész nyomtatványok,**

u. m. községi, körjegyzői, szolgabírói, végrehajtói, ügyvédi, lelkészi, iskolai, üzleti és különféle magánügyi nyomtatványok.

### NYOMTATVÁNYRAKTÁR

### KÖNYVNYOMTATÓ- ÉS KÖNYVKÖTŐ-INTÉZET

### BETEGH PÁL

### KÖNYV-, ZENEMŰ- ÉS PAPIRKERESKEDÉS

Mindenféle színű, nagyságu, sulyu és minőségű irodai és író-

### PAPIROSOK

vonalzott és sima leveledpapirok, vonalzott és rovatos papirok, rajzpapirok, írógéppapirok, csomagoló és selyempapirok, másoló-papirok, itató-papirok, szűrő-papirok, torta- és befőző-papirok, könyvkötő-papirok és papírkülönlegességek. Kártyapapirok.

Lemez-papirok minden sulyban. hangjegypapirok. Sorvezetők.

### Irkák, füzetek,

jegyzetkönyvek, hangjegyfüzetek, rajzfüzetek, vázlatkönyvek, diszminták, szépírási és rondírási minták. Olesó legyező-falrajzek, klozetpapirok, szivarkahüvely, szivarka s névjegy-tárcák Dohány-ésszivartárcák bőrből és fémből. Börtárcák, pénz-erszőnyek, okmány és irománytáskák.

Székelyudvarhelyt, Kossuth-utca 31. (saját ház).

Ajánlja modern gépekkel szakszerűen berendezett villam-motoros

### KÖNYVNYOMDÁJÁT

mindenféle könyvnyomdai munkák, u. m.: művek, füzetek, táblázatok, hatósági és üzleti nyomtatványok, meghívók, eljegyzési és esküvői kártyák, névjegyek, falragaszok, körlevelek, gyászjelentések stb. pontos és jutányos áron való elkészítésére. Ajánlja továbbá

### könyvkötészetét

honnan izléses munkák a legrövidebb idő alatt olesó áron kerülnek ki

Acélíró-tollak, rondollak, üveg-tollak, tollszárok, disztollszárok. **Íronok,** fekete, színes és másoló-íronok, notes-íronok, csavaríronok (crayonok), zsebíronok, csavaríronbetétek, ironvédők, iron-hegyezők. **Kréták,** iskolai, kávéházi és fajelző kréták, színes kréták. **Tinták,** legjobb irodai és másoló tinták, színes, vegy- és ruhajelző-tinták, bélyegzőfesték, tus, mézga, folttisztító, bronz.

**HEGEDŰ,** hegedűvonó, hurok, hegedű-iskola, hegedű-alkatrészek. Gramophon és fonográfok, lemezek és hengerek. **Dan-goló-sipok** és **or-rinák.** Monogramok fehérnemű és leveledpapiRJelzésre. Kézi nyomda. — Különféle bélyegzők, pecsétnyomok, peesétjegyek, pecsétviasz, festékpárnák, ostyak. Ajtóablak és névfeliratok öntött fémből, erdészkalapácsok gyári áron.

A hazai és külföldi jeles írók művei, ifjúsági iratok és képes-könyvek folyton vannak készletben. Teljes **Magyar Könyvtár.** A székelyudvarhelyi **középiskolákban** és a városi és megyei **elemi népiskolákban** használatban levő **összes tankönyvek** raktára. Szótárak, térképek, naptárak, imakönyvek, albumok, emlékkönyvek, üzleti beiró könyvek, főkönyvek, pénztárkönyvek, naplók, jegyzőkönyvek, másolókönyvek, bevásárló könyvek, zsebkönyvek (notesek), pénztár-tömbök (Block), bárcá és szelvénykönyvek.

### Körzők,

vonalzók, háromszögek, szögmérő, rajzdeszkák, tolltokok, itató-deszkák, olaj-s zfesték minden színben. Ecsetek. Irodai és zsebtintatartók, disztintatartók, toll-állványok, szivacs-csésze, író-mappák. Legjobb dörzsmézőgák, gummiszalagok. — Rajzszögek, szőnyeg-szegek, kapesok stb.

Betegh Pál villam-motoros könyvnyomtató-intézetében Székelyudvarhelyt.